

Vårfluer fra Læsø (Trichoptera)

af BENT MOGENSEN

(With a summary: Trichoptera from the island of Læsø).

Som led i undersøgelsen af Læsøs insektfauna (Lomholdt, 1972) følger hermed en oversigt over øens vårfluer.

Materialet, som ligger til grund for oversigten, er foruden J. K. Findals og H. Jacobsens indsamlinger fra årene 1932 til 1937 et produkt af indsamlinger til Naturhistorisk Museum, Århus, foretaget under forskellige ekskursioner til Læsø i perioden 1971-1973 af Århus Entomologklub, E. Schmidt Nielsen samt forfatteren. Endvidere indgår i det bearbejdede materiale nogle få vårfluer, der er indsamlet på Københavns Universitets Zoologiske Museums ekskursioner til øen i årene 1968-1971. (Lomholdt, 1972).

Det bearbejdede materiale omfatter 348 eksemplarer, hvoraf imagines udgør ca. 95 %. Af vort lands 160 vårfluearter var, inden de nye indsamlinger påbegyndtes i 1968, angivet 19 arter fra Læsø (Findal, 1935). I det samlede materiale er nu 37 arter repræsenteret fra øen, hvilket svarer til ca. 23 % af de danske vårfluearter. Dette resultat vil muligvis forekomme mange at være relativt lavt, men tager man Læsøs forholdsvis ringe antal ferskvandslokaliteter i betragtning, må artsantallet synes tilfredsstillende. Den næsten totale mangel på rindende vand, så som kilder, bække og åer er en selvfølgelig årsag til, at kun ganske få vandløbsformer forekommer i materialet.

Ved gennemgang af J. K. Findals samling af vårfluer på Naturhistorisk Museum, Århus, er fundet 20 arter fra Læsø, som er indsamlet i perioden 1932-1934. Mærkeligt nok er arten *Leptocerus aterrimus*, som optræder i dette materiale, ikke medtaget i Findals liste over Læsøs vårfluer.

Blandt de 37 vårfluearter i det samlede materiale, er én, *Limnophilus subcentralis* ny for Danmark. Desuden forekommer nogle arter, som regnes for sjældne her i landet. Det drejer sig om bl. a. *Limnophilus despectus*, *L. fuscineruis*, *L. luridus* og *Micropterna lateralis*.

Indsamlingen af imagines er hovedsagelig foregået ved ketsjning af vegetationen i områder omkring ferskvand samt ved lyslokning. De få larver, som forekommer i materialet, er alle indsamlet af forfatteren ved hjælp af en ferskvandssigte.

Vårfluer fra Læsø

Da næsten alle indsamlingerne falder inden for månederne juli-september og næsten udelukkende gælder fangst af imagines, viser de måske et lidt forkert billede af den virkelige vårfluefauna på øen. I hvert fald har man forsømt at få forårs-, forsommer- og efterårsformer med, hvis sådanne har repræsentanter på Læsø.

Resultatet af de intense indsamlinger i tidsrummet 1971-1973 er ret beskedent, hvilket skyldes udtørring af flere af de eksisterende ferskvandslokaliteter. Således var Sigene, Lundbæk, Boelsbæk og Lillestrøm så godt som tørlagte i nævnte periode, og ligeledes var Foldgårdssøen, som i forvejen er ret artsfattig, delvis tørlagt. Trods nævnte udtørringer er en stor del af fangsterne foretaget ved lyslokning i Skoven, i Nordmarken samt i Østerby, altså på lokaliteter, som i forvejen ikke er særlig rige på ferskvandslokaliteter.

Da det samlede materiale af vårfluer ikke er videre stort, og da indsamlingerne er foregået ret sporadisk og inden for et snævert tidsinterval hvert år, danner det ikke et velegnet grundlag for detaljerede økologiske eller biologiske betragtninger.

Så vidt det har været muligt, er oplysninger om antal, lokalitet samt marginaldatoer for de enkelte arters fangst medtaget i nedenstående artsliste. Samtidig har jeg kort gjort rede for de enkelte arters hyppighed samt foretrukne biotop ud fra museumsmateriale, egne iagttagelser og oplysninger i visse af dr. Anker Niensens publikationer (Nielsen, 1960; 1961).

ARTSLISTE

(* angiver at arten var medtaget i Findals liste fra 1935).

POLYCENTROPIDAE

1. *Plectrocnemia conspersa* (Steph.). – 5 ♂♂. – Skoven, Østerby. – 24.7.-15.9. – Denne arts larve er en af de få deciderede vandløbsformer, som er indsamlet på Læsø. Larven foretrækker langsomt til moderat strømmende vand, men er ikke ualmindelig i skovbække, som tørrer ud om sommeren (Nielsen, 1961). En almindelig art over hele landet.
2. *Holocentropus dubius* (Steph.). – 5 ♂♂, 3 larver. – Holtemmen, Kærene. – 28.7-22.8. – En udpræget damform, som dog ikke er ualmindelig i søer. Arten er temmelig almindelig i hele landet.
3. *Holocentropus picicornis* (Steph.). – 1 ♂, 2 ♀♀, 4 larver. – Holtemmen, Kærene. – 25.7-28.7. – Denne art har en udbredelse og forekomst som foregående.

PSYCHOMYIDAE

- *4. *Lype phaeopa* (Steph.). – 2 ♂♂. – Lundbækken. – 20.7. – En almindelig art, som optræder i såvel stillestående som i svagt rindende vand.

HYDROPSYCHIDAE

- *5. *Hydropsyche angustipennis* (Curt.). – 5 ♂♂, 2 ♀♀. – Lundbækken. – 7.7-30.7. – Larven er netspindende og forekommer i langsomt til hurtigt rindende vand. Arten er meget almindelig. Det gælder for mange *Hydropsyche*-arter, at imagines forekommer tidligt på året, og det er derfor ikke utænkeligt, at indsamlinger i foråret eller tidligt på sommeren vil vise tilstedeværelse af flere arter af denne slægt.

PHRYGANEIDAE

- *6. *Phryganea varia* (Fabr.). – 3 ♂♂, 10 ♀♀, 4 larver. – Foldgårdssøen, Holtemmen, Kærene, Sigene. – 5.7-22.8. – Larven er almindelig over hele landet i søer og damme.
7. *Phryganea obsoleta* (Hag.). – 2 ♂♂. – Foldgårdssøen. – 22.8. – Samme forekomst og nogenlunde samme udbredelse som foregående.
8. *Agrypnia pagetana* (Curt.). – 2 ♂♂. – Foldgårdssøen. – 22.8. – Larven er almindelig i søer og damme med rig vegetation. En meget almindelig art.
9. *Neuronia clathrata* (Kol.). – 2 ♀♀. – Nordmarken, Sigene. – 15.7-25.7. – Larven er en stillevandsform. Arten er ikke så almindelig som ovennævnte repræsentanter for familien.

LEPTOCERIDAE

10. *Leptocerus aterrimus* (Steph.). – 5 ♂♂, 2 ♀♀. – 3.7-10.7. – En sø- og damform, som er meget almindelig i hele landet.
- *11. *Trienodes bicolor* (Curt.). – 26 ♂♂, 4 larver. – Holtemmen, Kærene, Sigene. – 3.7-25.7. – Denne arts larve er yderst almindelig i damme og søer, hvor man på bestemte tidspunkter kan iagttage i hundredevis af imagines »danse« lige over vandoverfladen, ofte i selskab med *Holocentropus dubius*.
- *12. *Oecetis ochracea* (Curt.). – 7 ♂♂, 1 ♀. – Kærene, Sigene. – 5.7-15.8. – Larven er en udpræget søform. Arten er temmelig almindelig.
13. *Oecetis lacustris* (Pict.). – 1 ♂. – Holtemmen. – 1.7. – En almindelig art, som træffes i søer og damme.

LIMNOPHILIDAE

- *14. *Colpotaulius incicus* (Curt.). – 1 ♂. – Østerby. – 13.9. – Larven forekommer i vegetationsrige damme. En ikke helt almindelig art.
- *15. *Grammotaulius atomarius* (F.). – 10 ♂♂, 3 ♀♀. – Foldgårdssøen, Sigene, Østerby. – 1.7-25.8. – Denne art er almindelig over hele landet, og larverne findes især i damme.

Vårfluer fra Læsø

16. *Grammotaulius nitidus* (Müll.). – 1 ♂. – Østerby. – 1.7. – Næsten lige så almindelig som foregående art, og larven træffes ligeledes i damme, men er ikke ualmindelig i søer.
17. *Glyptotaelius pellucidus* (Retz.). – 4 ♂♂, 3 ♀♀. – Østerby. – 15.8-24.8. – Larven er almindeligt forekommende i skovdamme.
- *18. *Limnophilus rhombicus* (L.). – 10 ♂♂, 3 ♀♀. – Skoven, Sigene, Østerby. – 4.7-1.9. – En meget almindelig art, hvis larver lever i stillestående vand især i damme.
19. *Limnophilus flavicornis* (F.). – 4 ♂♂. – Foldgårdssøen. – 26.7-22.8. – En af landets mest almindelige vårfluearter, hvis larver træffes i næsten alle former for stillestående vand.
20. *Limnophilus subcentralis* (Hag.). – 1 ♀. – Kærene. – 25.7. – Denne art er ikke tidligere angivet som tilstedeværende i Danmark, men da arten er kendt fra lande som bl. a. Norge, Sverige, Finland, Tyskland og Skotland, var det ventet, at den også ville forekomme her i landet. Desværre er arten kun repræsenteret i Læsø-materialet af et enkelt eksemplar, og ved ihærdige eftersøgninger de sidste par år er det ikke lykkedes at skaffe yderligere materiale for dagen.
Arten tilhører gruppen af limnophilider med lunat plet i forvingespidserne, og den kan med sikkerhed adskilles fra de øvrige »lunate« arter, så som *L. lunatus* og *L. germanus*, ved de karakteristiske genitalier.
Arten er nævnt i Danmarks Fauna (Esben-Petersen, 1916).
- *21. *Limnophilus marmoratus* (Curt.). – 1 ♂, 2 ♀♀. – Sigene, Østerby. – 24.7-13.9. – En almindelig art, hvis larver lever i damme.
- *22. *Limnophilus stigma* (Curt.). – 4 ♂♂, 1 ♀. – Skoven, Sigene. – 15.7-1.9. – En ret almindelig art. Larverne kan findes i såvel damme som søer.
23. *Limnophilus xanthodes* (McL.). – 1 ♂, 1 ♀. – Holtemmen. – 25.7. – En art, hvis larver ligesom de fleste limnophilider lever i damme og søer. Den er ikke så almindelig som mange af de øvrige arter inden for slægten, men hvor arten forekommer, kan den optræde i stort antal.
24. *Limnophilus lunatus* (Curt.). – 16 ♂♂, 4 ♀♀, 3 larver. – Skoven. – 23.7-25.8. – Larven træffes almindeligvis i damme, søer samt i langsomt flydende vand. En almindelig art.
- *25. *Limnophilus elegans* (Curt.). – 3 ♂♂. – Sigene. – 4.7-7.8. – Denne art kan findes i det meste af landet, men regnes stadigvæk for relativt sjælden.
26. *Limnophilus fuscinervis* (Zett.). – 1 ♂. – 20.9. – En sjælden art.
- *27. *Limnophilus centralis* (Curt.). – 6 ♂♂, 2 ♀♀. – Nordmarken. – 3.7-13.9. – Larven af denne art er almindelig i vegetationsrige søer og damme.
- *28. *Limnophilus vittatus* (F.). – 3 ♂♂, 9 ♀♀. – Hornfiskrøn, Skoven. – 8.7-12.9. – En almindelig art, hvis larver lever i damme.
- *29. *Limnophilus affinis* (Curt.). – 9 ♂♂, 7 ♀♀. – Nordmarken, Skoven, Sigene, Østerby. – 3.7-10.9. – En almindelig art, hvor larven er en damform.
- *30. *Limnophilus auricula* (Curt.). – 10 ♂♂, 7 ♀♀. – Foldgårdssøen, Nordmarken, Kærene. – 16.7-12.9. – En meget almindelig art over hele landet. For denne art gælder også, at larven er en stillevandsform.
- *31. *Limnophilus griseus* (L.). – 28 ♂♂, 21 ♀♀. – Foldgårdssøen, Nordmarken, Skoven. – 14.7-10.9. – Denne art er den talrigest repræsenterede i Læsø-materialet. Larven er en almindelig damform.

- *32. *Limnophilus extricatus* (McL.). – 10 ♂♂, 5 ♀♀, 4 larver. – Skoven, Sigene. – 23.7-25.8. – Larverne blev indsamlet i Lundbækkens omtrent udtørrede leje i sommeren 1971. Selv om larverne almindeligvis hører til i langsomt rindende vand, er de dog i stand til at færdigudvikle sig i de sparsomme vandrester, som kan forblive i sommertørre vandløb. En almindelig art over hele landet.
- *33. *Limnophilus luridus* (Curt.). – 5 ♂♂, 16 ♀♀. – Nordmarken, Sigene. – 4.7-27.7. – Der er tale om en ret sjælden art, hvis larver menes at være damform.
- *34. *Limnophilus sparsus* (Curt.). – 8 ♂♂, 9 ♀♀. – Foldgårdssøen, Nordmarken, Sigene, Østerby. – 15.7-24.8. – En almindelig art i hele landet.
35. *Limnophilus despectus* (Walk.). – 4 ♂♂. – Skoven, Østerby. – 25.8. – Denne art regnes for temmelig sjælden her i landet, da den indtil sommeren 1971 kun var fundet i et enkelt eksemplar i N. Sjælland i 1907. I nævnte sommer blev den dog fanget i nogle få eksemplarer på Anholt, foruden fundene på Læsø. Artens specielle forekomst her i landet synes at pege i retning af, at der er tale om en »østlig« art, som har sin vestgrænse på kattegatsøerne og på Sjælland. Den for os sjældne art synes ikke at være ualmindelig i Sverige (Forsslund, 1928; Tjeder, 1928), skønt Wallengren (1891) anså arten for temmelig sjælden i Sverige. Forsslund forklarer denne uoverensstemmelse med, at nævnte art muligvis tidligere blev forvekslet med og bestemt som *L. griseus* og *L. sparsus*. Iflg. Danmarks Fauna bd. 19 er arten foruden Sverige kendt fra Finland, »Livland« og »Østpreussen«. Også i Norge er arten repræsenteret (Brekke, 1946). Larven forekommer i såvel stillestående som rindende vand (Tjeder, 1928).
36. *Micropterna sequax* (McL.). – 7 ♂♂, 6 ♀♀. – Nordmarken, Skoven. – 23.7-24.8. – En ret almindelig art her i landet. Larverne hører især til i skovbække.
37. *Micropterna lateralis* (Steph.). – 1 ♂. – Skoven. – 1.7. – En sjælden art.

Sammenligner man Læsø's vårfluefauna, som vi kender den nu (37 arter) med tilsvarende arbejder fra Bornholm (85 arter) (Tjeder, 1941), Sønderjylland (89 arter) (Findal, 1937) og Thy (69 arter) (Nielsen, 1961), fremgår det klart at antallet af arter fra Læsø på ingen måde kommer på højde med de andre områders. Arealmæssigt ligger Læsø et godt stykke under de andre undersøgte områder, og tager man de nævnte manglende lokalitetstyper og de udtørringer af ferskvandslokaliteter, som forekommer på Læsø, i betragtning, bliver tallene straks mere sammenlignelige. Læsø »isolerede« placering i forhold til det øvrige land kan næppe tillægges en alt for afgørende rolle i denne sammenhæng, da det klart fremgår, at arter, som netop er tilpasset biotoper som søer, damme og temporære pytter, er forholdsvis rigt repræsenteret i betragtning af disse biotopers udbredelse på øen. Det er bl. a. værd at bemærke, at 18 af 27 danske *Limnophilus*-arter har vundet indpas på øen.

En tak skal rettes til Carlo F. Jensen, som venligst har stillet hele det bearbejdede materiale, som nu findes samlet på Naturhistorisk Museum, Århus, til min rådighed.

Vårfluer fra Læsø

SUMMARY:

Trichoptera from the island of Læsø.

As part of the investigations on the entomological fauna on the island of Læsø in Northern Kattegat (Lomholdt, 1972) caddis flies were collected in the years 1971 to 1973. Further material of other collections, e. g. one made by K. J. Findal (Findal 1935) was examined and included in the present list, which now comprises 37 species, 23 % of the Danish species of caddis flies. The main part of the collections are imagines.

One species, *Limnophilus subcentralis*, is new to Denmark, and a few species e. g. *L. despectus*, *L. luridus*, *L. fuscinervis* and *Micropterna lateralis* are rare in the Danish fauna.

The limited extension of the island and the scarcity of freshwater, which also occasionally dry up, account for the relatively small number of species. Pool-species are dominating.

LITTERATUR

- Brekke, R., 1946: Norwegian Caddisflies. *Norsk ent. Tidsskr.*, 7: 155-163.
- Esben-Petersen, P., 1916: Vårfluer. *Dann. Fauna*, 19.
- Findal, J. K., 1934-35: Læsø. *Flora og fauna*, 40: 137-152, 41: 17-32 & 129-152.
- 1937: Sønderjyllands Trichopterer. *Flora og fauna*, 42: 1-9.
- Forsslund, K. H., 1928: Om udbredningen af några skandinaviska Trichoptera. *Ent. Tidskr.*, 49: 51-59.
- Hickin, N. E., 1967: Caddis Larvae. Larvae of the British Trichoptera. London.
- Lomholdt, Ole, 1972: Entomologiske undersøgelser på Læsø. *Ent. Meddr*, 40: 33-44.
- Mosely, M. E., 1939: British Caddis Flies. London.
- Nielsen, A., 1960: 14. Øvrige vingede insekter. I: Hansted-Reservatets Entomologi. *Ent. Meddr*, 30: 308-312.
- 1961. Vårfluer i Thy. *Flora og fauna*, 67: 145-155.
- Tjeder, Bo, 1928: Beiträge zur Kenntnis der Trichopterenfauna Dalekarliens. *Ent. Tidskr.*, 49: 93-101.
- 1941: Plecoptera, Mecoptera, Neuroptera and Trichoptera collected by Mr. H. Lohmander on the Island of Bornholm in the Baltic. *Göteborgs K. Vetensk. -o. Vitterh-Samh. Handl.*, F. 6, ser. b, bd. 1, no. 5: 1-26.
- Wallengren, H. D. J., 1891: Skandinaviens Neuroptera II. Neuroptera Trichoptera. *K. svenska Vetensk.-Akad. Handl.*, 24 (2): 1-173.

Forfatterens adresse/Author's address:
Naturhistorisk Museum, Universitetsparken,
8000 Århus C, Danmark.